

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õppekava

Älis Maran ja Kaia-Marii Varik
RÜHMAÕPETAJATE KOGEMUSED AUTISTLIKE JOONTEGA LASTE KAASAMISEL
LASTEAIA ÕUETEGEVUSTESSE
Bakalaureusetöö

Juhendajad: eripedagoogika nooremlektor Kristina Kutsar
loodusteaduste didaktika nooremlektor Aigi Kikkas

Tartu 2026

Kokkuvõte

Rühmaõpetajate kogemused autistlike joontega laste kaasamisel lasteaia õuetegevustesse. Uurimistöö eesmärk oli kaardistada lasteaia rühmaõpetajate kogemusi autistlike joontega laste kaasamisel õuetegevustesse ning kirjeldada osalemist ja üleminekuid mõjutavaid tegureid, kogetud väljakutseid, kasutatavaid toimetulekustrateegiaid ja õpetajate toetusvajadust. Andmeid koguti küsitlusega, milles osales 67 rühmaõpetajat. Tulemused näitasid, et õueminekut ja tuppä tulekut raskendasid enim üleminekud, riietumine, ootamine ja lapse meeleolu. Õuetegevustesse kaasamist toetasid eelkõige tuttavad tegevused, lapse huvidest lähtumine, etteaimatav päevakava ja õpetaja individuaalne tugi. Õpetajad pidasid vajalikuks lisakoolitusi, tugispetsialistide tuge, rohkem personali ning visuaalsete abivahendite teadlikumat kasutamist.

Võtmesõnad: autistlike joontega laps, õuetegevused, rühmaõpetajad, kaasav haridus

Abstract

Preschool teachers' experiences of including children with autistic traits in kindergarten outdoor activities. The aim of this study was to map preschool teachers' experiences of including children with autistic traits in outdoor activities and to describe the factors influencing participation and transitions, the challenges encountered, the coping strategies used, and teachers' need for support. Data was collected through a questionnaire completed by 67 preschool teachers. The results showed that going outdoors and returning indoors were mainly hindered by transitions, dressing, waiting, and the child's mood. Inclusion in outdoor activities was mainly supported by familiar activities, taking the child's interests into account, a predictable daily schedule, and individual support from the teacher. Teachers considered additional training, support from specialists, more staff, and more conscious use of visual aids necessary.

Keywords: child with autistic traits, outdoor activities, preschool teachers, inclusive education

Sisukord

Kokkuvõte	2
Abstract.....	2
Sissejuhatus	4
Autismispektrihäire olemus ja eripärad.....	5
Õuetegevuste tähtsus lapse arengus	6
Kaasamine ja osalemine õuetegevustes.....	7
Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused	8
Metoodika	9
Valim.....	9
Andmekogumine	9
Andmeanalüüs	10
Tulemused	11
Arutelu	18
Tänuõnad.....	22
Autorsuse kinnitus	22
Kasutatud kirjandus	24
Lisad	29
Lisa 1. Küsitlus.....	29

Sissejuhatus

Kaasava hariduse eesmärk on toetada kõigi laste osalemist hariduses vastavalt nende individuaalsetele vajadustele ning soodustada sotsiaalselt kaasava õpikeskkonna kujunemist (Aus et al., 2022). Kaasava hariduse rakendamine lasteaias eeldab, et õpetaja toetab laste osalemist igapäevastes tegevustes ning arvestab nende arenguliste eripäradega (Häidkind et al., 2022). Seetõttu on oluline pöörata tähelepanu ka sellele, kuidas toetada lapsi, kelle osalemist võivad mõjutada arengulised või sensoorsed eripärad. Autistlike laste puhul on kirjeldatud eripärasid sensoorses tajus, suhtlemises ja muutustega kohanemisel, mis võivad mõjutada lapse toimetulekut haridusasutuse igapäevastes tegevustes, sealhulgas lasteaias (Intriago et al., 2021).

Õuetegevustel on lasteaia päevakavas oluline roll ning see on sätestatud seadusega (Lastehoiu ja lasteaia õpi- ja kasvukeskkonna nõuded, 2025). Mitmed uuringud on näidanud, et õues viibimine ja liikumistegevused toetavad laste motoorsete oskuste, eneseregulatsiooni ja sotsiaalsete oskuste arengut (Alme & Reime, 2021; Brymer et al., 2021; Moll et al., 2022). Õuekeskkond pakub lapsele võimalusi vabamaks liikumiseks, avastamiseks ja suhtlemiseks, kuid võrreldes siseruumiga avalduvad seal teistsugused sensoorsed stiimulid. Autistlike laste jaoks võib õuekeskkond olla sensoorsete stiimulite rohkuse ja vähem struktureeritud iseloomu tõttu keerukam, eriti üleminekute ja tegevustes osalemise kontekstis (Xing & Wu, 2025).

Autismispektriga laste kaasamist haridusasutustes on käsitletud varasemates uuringutes, näiteks on uuritud autistliku lapse toimetulekut ja rühma kasvukeskkonna kohandamist (Markvart, 2018). Tartu Ülikooli üliõpilane Janely Postak (2015) on uurinud enamlevinud sekkumismeetodeid autismiga laste õpetamisel ning rühmaruumi keskkonna kohandamist autismiga lapse jaoks. Senistes töödes on autistlike laste toetamist ja keskkonna kohandamist käsitletud peamiselt üldisemalt või rühmaruumi kontekstis, kuid vähem on teada, kuidas toimub autistlike joontega laste kaasamine lasteaia õuetegevustes. Kuna õuekeskkond võib autistlike joontega lapsele olla sensoorselt koormav, on oluline uurida, millised tegurid toetavad või takistavad nende osalemist õuetegevustes ning kuidas õpetajad saavad lapsi selles keskkonnas paremini kaasata (Caymaz & Eren, 2025).

Autismispektrihäire olemus ja eripärad

Autismispektrihäiret käsitletakse rahvusvahelise haiguste klassifikatsiooni 11. versioonis neuroloogilise arenguhäirena, mida iseloomustavad püsivad raskused sotsiaalses suhtlemises ning piiratud või korduvad käitumismustrid (World Health Organization, 2022).

Autismispektrihäire avaldub lastel erinevalt ning jooned võivad varieeruda sõltuvalt lapse individuaalsetest eripäradest. Käesolevas töös kasutatakse mõistet *autistlike joontega laps* laste kohta, kellel rühmaõpetajad on oma kogemuse põhjal märganud autismispektrile iseloomulikke eripärasid, sõltumatu sellest, kas lapsel on ametlik diagnoos.

Autismispektrihäire esinemissagedus on viimastel aastatel kasvanud ning hinnanguliselt diagnoositakse seda maailmas ligikaudu ühel lapsel sajast (Zeidan et al., 2022). Autism avaldub üldjuhul enne 3. eluaastat, kuid diagnoosi panemise keskmine vanus on sageli 4–5 eluaastat (Yates & Couteur, 2016). Seetõttu on oluline tagada koostöövõimalused ka asutuseväliste spetsialistidega, et laps saaks mitmekülgset tuge, kuigi nende teenustele pääsemine võib olla raskendatud pikkade järjekordade tõttu (Anaby et al., 2020; Schults, 2024).

Autistlikud lapsed võivad eelistada pigem üksinda mängimist ja vältida rollimänge eakaaslastega, kuid samas võib nende mängus esineda paralleelmängu, mis on omane pigem 2–3-aastastele lastele (Yuan et al., 2024). Autistlikel lastel esineb sageli sensoorset tundlikkust, raskusi sotsiaalsetes olukordades ja eneseregulatsioonis. Samuti võib neil esineda motoorse arengu eripärasid, näiteks koordineerimisprobleeme või kohmakust, mistõttu võib mõne liikumistegevuse sooritamine olla keerulisem (Gowen et al., 2023; Oliveira et al., 2021). Need eripärad võivad mõjutada lapse osalemist erinevates mängu- ja liikumistegevustes. Sellistes olukordades on õpetaja toetav roll eriti oluline, sest sobiv juhendamine ja julgustamine aitavad lapsel osaleda tegevustes vastavalt oma võimetele ning kogeda eduelamust.

Lapse heaolu võib mõjutada ka konkreetne sensoorne kogemus, näiteks riietuse tekstuur, mis võib mõjutada autistlike laste emotsionaalset regulatsiooni ning seeläbi ka nende võimet liikuda ühelt tegevuselt teisele (Kyriacou et al., 2023). Sellest tulenevalt võivad üleminekud erinevate tegevuste vahel osutuda autistlikele lastele keerukaks, kuna muutused rutiinis ning kohanemine uue keskkonnaga võivad põhjustada emotsionaalset distressi ja sensoorset ülekoormust (Bibi & Sahar, 2025). Stressi võivad autistlike joontega lapsele tekitada erinevad tegurid, näiteks vajadus isikliku ruumi järele, mistõttu võib traditsiooniline rühmaruum neile osutuda liiga koormavaks (Uherek-Bradecka, 2020). Õuekeskkond võib

pakkuda võimalust viibida avaramas keskkonnas, mis võib mõnel autistlikul lapsel aidata lõdvestuda, kuna nii on tal parem ülevaade toimuvast (Kinnaer et al., 2016). Samas võib avaram ruum sensorsete raskuste tõttu mõjuda vahel ka koormavalt (Zwilling & Levy, 2022). Sellepärast on oluline arvestada, et sama keskkond võib lastele mõjuda erinevalt ning vajada teadlikku kohandamist vastavalt individuaalsetele vajadustele.

Üks võimalus tegevuste kohandamisel on visuaalsete vahendite kasutamine tegevuste struktureerimiseks. Informatsioon esitatakse visuaalselt ning tegevused jaotatakse selgeteks ja järjestatud sammudeks, mis aitavad lapsel paremini valmistuda järgmiseks tegevuseks või selle osaks (Liang et al., 2024). Analüüsis, mis hõlmas 44 uuringut, leiti, et autistlikud lapsed võivad töödelda informatsiooni aeglasemalt, kuid siiski täpsemalt, mistõttu võivad struktureeritud ja visuaalsed materjalid nende toimetulekut toetada ning aidata vähendada ülekoormust (Zapparrata et al., 2023). PCS-pildid ehk Picture Communication Symbols on suhtlemist toetavad pildisümbolid, mida kasutatakse olukordades, kus rääkimine või eneseväljendamine on keeruline. Nende abil saab näidata tegevusi, esemeid, tundeid ja mõtteid ning suhelda teiste inimestega igapäevastes olukordades (Neuvonen et al., 2022). Seetõttu võivad visuaalsed vahendid toetada ka õuetegevusteks valmistumist ja tegevustevahelisi üleminekuid, kuna need aitavad muuta tegevuste järjestust lapse jaoks selgemaks ja etteaimatavamaks (Liang et al., 2024; Silveira-Zaldivara et al., 2021).

Õuetegevuste tähtsus lapse arengus

Vastavalt § 17 lõikele 1 peab laps igapäevaselt viibima võimalikult palju õues, arvestades ilmastikuolusid (Lastehoiu ja lasteaia õpi- ja kasvukeskkonna nõuded, 2025). Selleks on oluline, et lasteaiaad looksid turvalise ja inspireeriva õueala, mis soodustab laste omavahelist koostööd, kehalist aktiivsust, loovust ning mitmekülgset mängu (Maser & Varava, 2003). Õueala peaks olema kujundatud nii, et see pakuks lastele erinevaid väljakutseid ja võimalusi avastamiseks. Üldjuhul on lasteaedades traditsioonilised mänguväljakud, mis sisaldavad kiikesid, ronimisvahendeid, liivakaste, liumägesid ja mängumaju ning paiknevad tasapinnalisel maastikul (Holmes & Procaccino, 2009). Lasteaedades on hakatud rohkem hindama ka looduslikku õuekeskkonda, mis sisaldab taimestikku ja maastikuelemente, sest see toetab laste tervist, motoorset arengut ja keskendumisvõimet (Brügge et al., 2008). Lisaks pakub looduslik õuekeskkond võimalusi loovateks ja mitmekesisteks tegevusteks ning rikastab lasteaia igapäevaõpet (Fjørtoft, 2001).

Õuekeskkonna väärtus seisneb eelkõige selle mitmekesisuses. See pakub lõputuid nägemismuljeid, lõhnu, helisid ja kujusid, köites laste meeli viisil, mida siseruum alati ei võimalda (Dahlgren & Szczepanski, 2009). Õuekeskkond toetab õppijate keskendumisvõimet ja tähelepanu, kuna looduskeskkond aitab taastada suunatud tähelepanu ressursse, nagu selgitab Kaplanite tähelepanu taastamise teooria (Attention Restoration Theory; Kaplan & Kaplan, 1989). Uuringud näitavad, et mida suuremad on looduslikud õuealad lasteaedades, seda enam soovivad lapsed õues aega veeta ja sellega paraneb oluliselt ka mängu kvaliteet (Dahlgren et al., 2009). Samas võivad erinevad keskkonnategurid mõjutada laste osalemist õuetegevustes erinevalt. Seetõttu on oluline arvestada, et õuekeskkond ei ole kõigi laste jaoks ühesuguse mõjuga, vaid võib sõltuvalt lapse vajadustest olla nii toetav kui ka koormav.

Õuekeskkond võib autistlikele lastele olla toetav, sest see on sageli avaram ja vabam keskkond ning seal puuduvad näiteks siseruumile omased valgusärritajad, sealhulgas valgustite vilkumine (Dargue et al., 2022). Õues ei pruugi intensiivseid stiimuleid olla nii palju, sest välikeskkonnas jaotuvad helid ja muud stiimulid suurema pinna peale, mistõttu ei ole nende mõju korraga nii suur (Finnigan, 2024). Samas võib õuetegevuste vähem struktureeritud ja paindlik iseloom tekitada autistlikele lastele ka väljakutseid, kuna nad vajavad sageli etteaimatavamast ja struktureeritumast keskkonda (Caymaz & Eren, 2025; Zwilling & Levy, 2022). Seetõttu on oluline pöörata tähelepanu sellele, millised tegurid toetavad või raskendavad autistlike joontega laste osalemist õuetegevustes ning kuidas õpetajad saavad neid lapsi õuekeskkonnas paremini toetada.

Kaasamine ja osalemine õuetegevustes

Erivajadustega laste, sealhulgas autistlike joontega laste kaasamine õuetegevustesse võib rühmaõpetajatele osutada väljakutseks, kuna laste areng, suhtlemisioskused, sensoorsed vajadused ja tegevustes osalemise viisid võivad olla erinevad. Autistlike laste kaasamisel mängib olulist rolli õpetaja teadlik tegevus ja sobivate tegevuste kasutamine. Uuringud on näidanud, et struktuur ja etteaimatavus toetavad autistlike laste sotsiaalsete oskuste arengut. Näiteks leidsid Kerta Udso ja Marlen Paavo (2025), et visuaalse toe kasutamine õuetegevustes aitab lastel paremini mõista tegevuste kulgu ning vähendab ebakindlust ja ärevust. Samuti on leitud, et visuaalsete juhiste kasutamine, selge päevakava ning tegevuste samm-sammuline selgitamine aitavad lapsel paremini mõista ootusi ning vähendavad ebakindlust (Silveira-Zaldivara et al., 2021). Sellised lähenemisviisid võivad aidata luua

keskkonna, kus autistlike joontega lapsed saavad osaleda rühma tegevustes ning arendada oma suhtlemis- ja koostööoskusi.

Seega eeldab autistlike joontega laste kaasamine õuetegevustesse õpetajalt teadlikku lähenemist, keskkonna kohandamist ning erinevate toetavate strateegiade kasutamist. Samas ei sõltu kaasamine ainult õpetaja valmisolekust, vaid ka olemasolevatest tingimustest, näiteks personali hulgast, rühma suurusest, tugispetsialistide kättesaadavusest ja sobivate abivahendite olemasolust. Häidkind jt (2022) rõhutavad, et õpetajad vajavad erivajadustega laste kaasamisel täiendavat tuge. Õpetajate professionaalset arengut ja vajalike teadmiste omandamist võivad aga takistada koolituste ebaühtlane kvaliteet, vähene kättesaadavus ning rahalised piirangud (Eroğlu & Kaya, 2021). Sellest tulenevalt on oluline uurida, millised on rühmaõpetajate kogemused autistlike joontega laste kaasamisel õuetegevustesse ning milliseid toetavaid tingimusi ja ressursse nad oma tööks vajalikuks peavad.

Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimisprobleem seisneb selles, et kuigi õuetegevused on lasteaias igapäevased ja lapse arengut toetavad, võivad autistlike joontega laste puhul osalemist raskendada sensoorne tundlikkus, muutustega kohanemine, üleminekud ning õuekeskkonna vähem struktureeritud iseloom (Zwilling & Levy, 2022). Samal ajal ei ole piisavalt teada, millised tegurid toetavad või takistavad autistlike joontega laste osalemist lasteaia õuetegevustes ning milliste väljakutsetega puutuvad rühmaõpetajad kokku õuemineku, tuppale tuleku ja õuetegevustesse kaasamisega. Sellest tulenevalt on oluline uurida rühmaõpetajate kogemusi, sest just nemad kujundavad lapse igapäevast tegevuskeskkonda ja toetavad lapse osalemist lasteaia igapäevastes tegevustes (Häidkind et al., 2022). Käesoleva lõputöö eesmärk on kaardistada lasteaia rühmaõpetajate kogemusi autistlike joontega laste kaasamisel õuetegevustesse ning kirjeldada üleminekuid ja osalemist mõjutavaid tegureid, kogetud väljakutseid, kasutatavaid toimetulekustrateegiaid ja õpetajate toetusvajadust.

Uurimistöö eesmärgist lähtuvalt sõnastati järgmised uurimisküsimused:

1. Millised tegurid soodustavad või takistavad rühmaõpetajate kogemuse põhjal autistlike joontega laste õuemineku ja tuppale tuleku protsessi?
2. Millised tegurid rühmaõpetajate hinnangul soodustavad ja millised takistavad autistlike joontega laste kaasamist õuetegevustesse?

3. Millist tuge ja milliseid tingimusi peavad rühmaõpetajad oluliseks autistlike joontega laste kaasamiseks õuetegevustesse?

Metoodika

Uurimistöös kasutati andmete kogumiseks veebipõhist küsitlust. Küsitlus valiti seetõttu, et see võimaldas koguda lühikese aja jooksul andmeid suuremalt hulgalt rühmaõpetajatelt ning saada ülevaate nende kogemustest ja hinnangutest autistlike joontega laste kaasamisel õuetegevustesse. Küsimustik sisaldas nii suletud kui ka avatud küsimusi, mis võimaldas koguda nii arvulisi kui ka sõnalisi andmeid. Sellest tulenevalt on tegemist kombineeritud uurimisviisiga, milles kasutati kirjeldavat statistikat ja kvalitatiivset sisuanalüüsi. Metoodika peatüki alapeatükkides kirjeldatakse valimit, andmekogumist ja andmeanalüüsi.

Valim

Vastajate leidmisel kasutati eesmärgipärase valimi põhimõtteid (Õunapuu, 2014). Valimisse kaasati rühmaõpetajad, kellel oli kogemus autistlike joontega lapsega töötamisel. Selline valim sobis uurimuse eesmärgiga, sest töö keskendus nende õpetajate kogemustele ja hinnangutele, kes on uuritava teemaga oma töös kokku puutunud. Uuringusse kaasamise eelduseks oli, et vastaja töötab rühmaõpetajana ning tal on kogemus autistlike joontega lapsega töötamisel. Kutse uuringus osalemiseks postitati sotsiaalmeedias Facebooki gruppi *Lasteaednikud* ning edastati lasteaedade juhtidele palve jagada küsimustikku oma asutuse rühmaõpetajatega. Osalemine oli vabatahtlik ja anonüümne. Küsitlusele vastas 67 rühmaõpetajat, kellel kõigil oli kogemus autistlike joontega lastega töötamisel. Enamikul vastajatest ehk 67,2%-l oli kuni viieaastane kogemus autistlike joontega lapsega tegelemisel, samas kui 6–10-aastase ja üle 10-aastase kogemusega õpetajaid oli võrdselt (16,4%).

Andmekogumine

Andmete kogumiseks kasutati anonüümset veebipõhist küsimustikku, mis oli vastajatele avatud 6.–20. veebruarini 2026 ning on esitatud lisas 1. Küsimustiku koostamisel lähtuti uurimuse eesmärgist, uurimisküsimustest ning eelnevalt läbitöötatud erialasest kirjandusest. Enne küsimustiku väljasaatmist piloteeriti seda jaanuarikuus kahe rühmaõpetajaga, et hinnata

küsimuste arusaadavust ja ülesehitust. Piloteerimise käigus saadud tagasiside põhjal täpsustati küsimuste sõnastust ning tehti väiksemaid muudatusi küsimustiku ülesehituses. Piloteerimisel saadud vastuseid lõplikku andmestikku ei kaasatud, sest pärast piloteerimist küsimustikku muudeti. Küsimustiku alguses tutvustati töö autoreid, uurimuse eesmärki ning kinnitati, et osalemine on vabatahtlik ja anonüümne. Küsimustikus ei kogutud vastajate nimesid, lasteaedade nimesid, laste nimesid ega muid andmeid, mis võimaldaksid vastajaid või lapsi tuvastada.

Küsimustik koosnes 19 küsimusest. Neist kahele sai vastata viiepallisel Likerti-tüüpi skaalal, viis küsimust olid avatud vastustega ning ülejäänud 12 olid valikvastustega küsimused. Kaheksa valikvastustega küsimuse juures oli lisatud vastusevariant „Muu“, kuhu vastajad said soovi korral lisada täiendavat infot. Küsimustiku esimeses osas selgitati välja vastajate sobivus uuringusse, küsides nende ametikohta ja kogemust autistlike joontega lapsega töötamisel. Kui vastaja märkis, et ta töötab rühmaõpetajana ja tal on kogemus autistlike joontega lapsega, sai ta küsimustikuga edasi liikuda. Kui vastaja ei vastanud tingimustele, siis küsimustik tema jaoks lõppes. Küsimustiku järgmistes osades koguti andmeid vastajate töökogemuse, autistlike joontega laste õuetegevustes osalemise, õuemeineku ja tuppa tuleku protsessi, kasutatavate toetusstrateegiatega ning õpetajate hinnatud toetusvajaduse kohta.

Andmeanalüüs

Andmeanalüüsis kasutati nii kirjeldavat statistikat kui ka kvalitatiivset sisuanalüüsi. Likerti-tüüpi skaala ja valikvastustega küsimuste puhul arvutati vastuste sagedused ning tulemused esitati arvuliselt ja protsentidena. Avatud vastuste ja vastusevariandi „Muu“ alla lisatud täpsustuste analüüsimisel kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi. Andmeid kodeeriti Exceli failis. Esmalt kodeeris vastused üks autor, seejärel teine autor ning seejärel võrreldi, kas autorite märksõnad ja kategooriad kattusid. Vajadusel täpsustati kategooriate nimetusi ning sarnase sisuga vastused koondati ühiste kategooriate alla. Seejärel loendati kategooriate esinemissagedused. Näiteks koondati kategooria „meeleolu“ alla vastused, milles kirjeldati lapse ärritumist, halba tuju või endast välja minemist õuemeineku või tuppa tuleku ajal.

Tulemused

Uurimuse eesmärk oli kaardistada rühmaõpetajate kogemusi ja hinnanguid autistlike joontega laste kaasamisel õuetegevustesse ning kirjeldada õuemineku, tuppale tuleku ja õuetegevustes osalemisega seotud tegureid, kasutatavaid toimetulekustrateegiaid ja õpetajate toetusvajadust. Uurimistulemused on esitatud uurimisküsimuste kaupa. Tulemuste illustreerimiseks on kasutatud tabeleid, jooniseid ja tsitaate. Avatud vastuste tsitaadid on tekstist eristatud kursiivkirjas ning tähistatud vastaja numbriga Õ1–Õ67.

1. Autistlike joontega laste õuemineku ja tuppale tuleku protsessi soodustavad ja takistavad tegurid

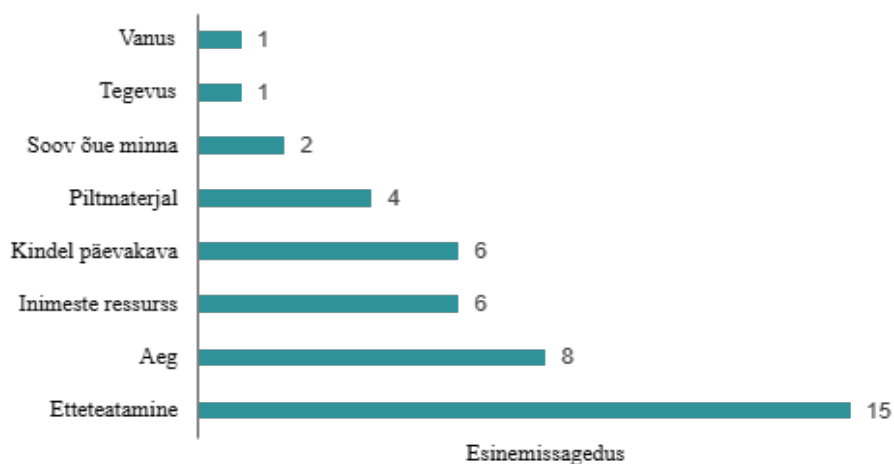
Esimesele uurimisküsimusele saadi vastus küsimustiku küsimuste 1–4 abil (lisa 1). Selles osas uuriti rühmaõpetajate hinnanguid õuemineku ja tuppale tuleku protsessi sujuvusele ning neid protsesse mõjutavatele teguritele. Tabelis 1 on esitatud rühmaõpetajate hinnangud õuemineku ja tuppale tuleku protsessi kohta. Tulemustest ilmnes, et õueminekut hinnati sagedamini keeruliseks kui tuppale tulekut. Vastusevariandi „Muu“ all märgiti nii õuemineku kui ka tuppale tuleku puhul, et protsessi sujuvus võib sõltuda päevast ja lapse meeleolust. Tuppale tuleku puhul lisati, et last on vaja eelnevalt teavitada, et ta saaks poolelioleva tegevuse lõpetada.

Tabel 1. Rühmaõpetajate hinnangud õuemineku ja tuppale tuleku protsessi kohta (n = 67)

Hinnang	Õueminek n	Tuppale tulek n
Väga keeruline	10	8
Pigem keeruline	23	16
Nii ja naa	23	18
Pigem sujub	8	17
Sujub väga hästi	1	3
„Muu“	2	5

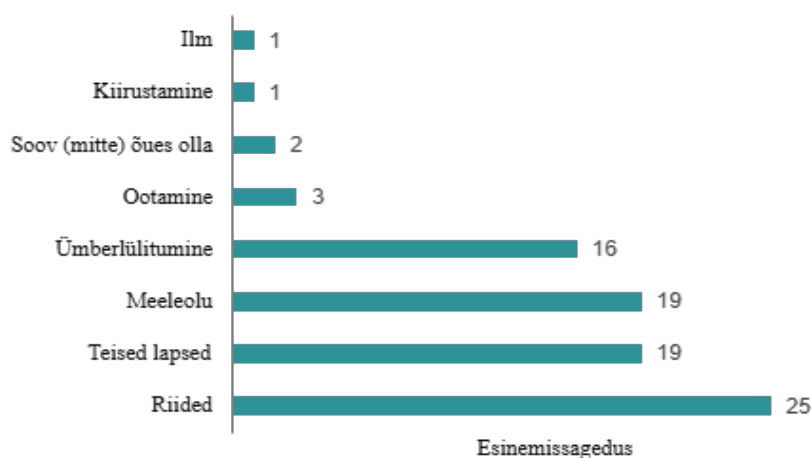
Avatud vastuste analüüsimisel eristusid nii õuemineku protsessi sujuvust toetavad kui ka seda raskendavad tegurid. Vastused kodeeriti sisust lähtuvalt kategooriatesse. Positiivse mõjuga tegureid nimetati kokku 43 korral ning vastused koondati sisuliste sarnasuste alusel kaheksasse kategooriasse. Kodeerimisel lähtuti vastustes otseselt nimetatud teguritest, näiteks lapse vanusest, tegevusest, soovist õue minna, piltmaterjali kasutamisest, kindlast päevakavast, inimeste ressursist, piisavast ajast ja etteteatamisest. Kategooriate nimetused kajastavad vastajate kirjeldatud tegureid võimalikult üldistatud kujul. Need tegurid on esitatud joonisel 1.

Joonis 1. Rühmaõpetajate hinnangul õuemineku protsessi soodustavad tegurid (n = 67)

Negatiivse mõjuga tegureid nimetati kokku 86 korral. Vastused koondati sisuliste sarnasuste alusel kategooriatesse, mis on esitatud joonisel 2. „Riided“ alla koondati ka vastused, kus rõhutati, et laps võib ülitundlikkuse tõttu keelduda teatud riietusesemete kandmisest. Samuti toodi esile, et riietuse sobivus ja meeldivus mõjutavad lapse valmisolekut õue minna. „Teiste laste“ alla liigitati vastused, mis viitasid suurele laste arvule, vähestele isiklikule ruumile ning liigsele lähedusele ja mürale. Üksikutel juhtudel toodi välja ka liigne kiirustamine, mille all kirjeldati olukordi, kus lapsele ei anta piisavalt aega näiteks riietumiseks või tegevuste vahetamiseks. Sellised vastused kodeeriti vastavalt sisule mitmesse rühma, sealhulgas „kiirustamine“, „ümberlülitumine“ ja „riietumine“. „Ootamise“ alla koondati vastused, mis kirjeldasid ootamist, viivitusi või järjekorras olemist.

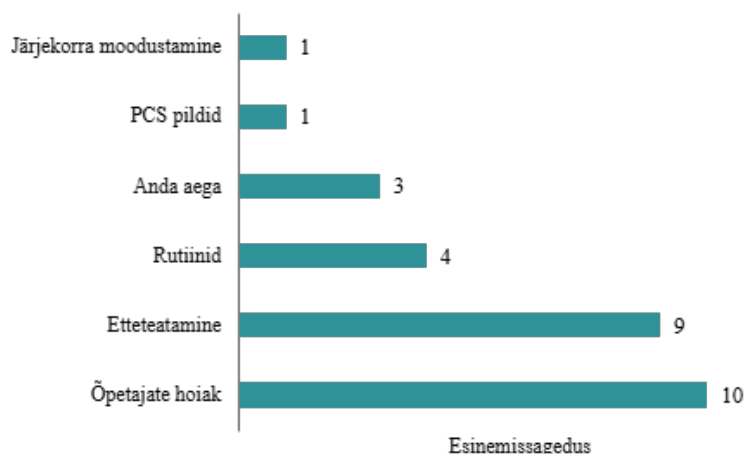
Joonis 2. Rühmaõpetajate hinnangul õuemineku protsessi raskendavad tegurid (n = 67)

Avatud küsimuse „Millised tegurid mõjutavad Teie hinnangul tuppale tuleku protsessi sujuvust või keerukust?“ vastustest eristusid tuppale tuleku protsessi sujuvust toetavad ja seda

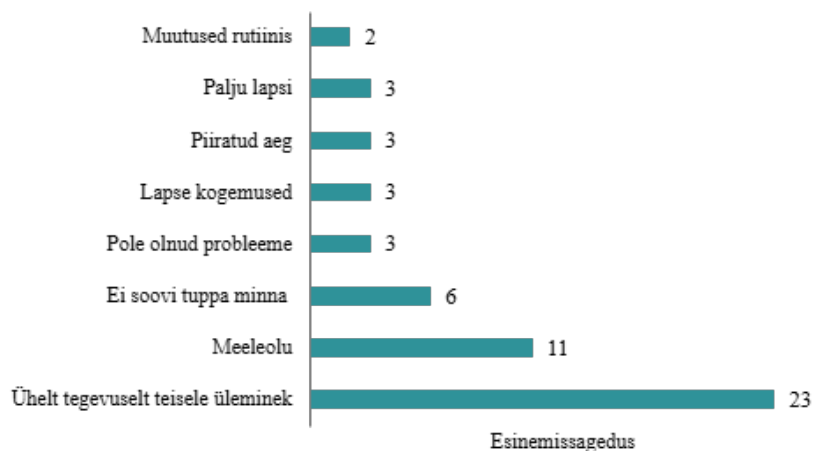
raskendavad tegurid. Positiivse mõjuga tegureid nimetati kokku 28 korral ning vastused koondati sisuliste sarnasuste alusel kategooriatesse. „Õpetajate hoiak“ alla koondati vastused, milles kirjeldati õpetaja rahulikku tegutsemist, lapse individuaalset juhendamist, lapse käekõrvale võtmist, mängulist lähenemist või lapse huvist lähtumist. „Etteteatamise“ alla liigitati vastused, kus rõhutati lapse eelnevat teavitamist tупpa minekust või poolelioleva tegevuse lõpetamise võimaldamist. „Rutiinide“ alla koondati vastused, milles toodi esile kindla päevakava, harjumuspärase tegevusjärjekorra või toas ees ootava tegevuse selgitamise tähtsust. Üksikutes vastustes nimetati ka PCS-piltide kasutamist, piisava aja andmist ning järjekorra moodustamist. Tупpa tuleku protsessi sujuvust toetavad tegurid on esitatud joonisel 3.

Joonis 3. Rühmaõpetajate hinnangul tупpa tuleku protsessi soodustavad tegurid (n = 67)

Tупpa tuleku protsessi raskendavaid tegureid nimetati kokku 48 korral. Vastused koondati sisuliste sarnasuste alusel kategooriatesse, mis on esitatud joonisel 4. „Ühelt tegevuselt teisele ülemineku“ alla koondati vastused, milles kirjeldati raskusi poolelioleva mängu või tegevuse lõpetamisel, õuesoleku aja lõppemise mõistmisel või uude tegevusse ümberlülitumisel. „Meeleolu“ alla liigitati vastused, mis viitasid lapse tujule, ärritumisele, emotsioonidele või koostöövalmidusele konkreetsel päeval. „Ei soovi tупpa minna“ alla koondati vastused, milles kirjeldati lapse vastuseisu tупpa tulekule, peitmist või soovi õues edasi olla. „Lapse kogemuste“ alla koondati vastused, kus tупpa tuleku keerukust seostati vähese lasteaiakogemuse või rühma ja päevakavaga harjumisega. Lisaks eristusid vastustes piiratud aeg, suur laste arv ja muutused rutiinis. Mõned vastajad tõid esile, et tупpa tuleku protsess ei ole nende kogemusel probleeme tekitanud.

Joonis 4. Rühmaõpetajate hinnangul tупpa tuleku protsessi raskendavad tegurid (n = 67)

2. Autistlike joontega laste õuetegevustesse kaasamist soodustavad ja takistavad tegurid

Teisele uurimisküsimusele saadi vastus küsimustiku küsimuste 5–14 abil (lisa 1). Selles osas uuriti rühmaõpetajate hinnanguid autistlike joontega laste õuetegevustes toimetuleku, osalemise, uute tegevuste proovimise ning sobivate tegevuste leidmise kohta. Väited ja hinnangute sagedus on esitatud tabelis 2. Tulemustest ilmnes, et õpetajate hinnangud autistlike joontega laste õuetegevustes toimetulekule olid pigem varieeruvad. Enim nõustuti väitega, et lapsel on keeruline leida sobivaid õuetegevusi olukorras, kus tavapärane tegevus on hõivatud.

Tabel 2. Rühmaõpetajate hinnangud autistlike joontega laste õuetegevustes osalemise ja toimetuleku kohta (n = 67)

Väide	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nõustun teatud määral	Pigem nõustun	Nõustun täielikult
Autistlik laps tuleb õuetegevustega üldiselt hästi toime.	1	11	33	18	4
Autistlike joontega laps osaleb õuetegevustes koos teiste lastega (nt mängib teadlikult koos liivakastis).	8	29	20	7	3
Autistlike joontega laps proovib õuetegevustes uusi tegevusi.	12	20	29	4	2
Autistlike joontega lapsel on keeruline leida sobivaid õuetegevusi, kui tavapärane tegevus (nt kiikumine) on hõivatud.	5	7	18	25	12

Järgmisena uuriti, millistes õuetegevustes osalevad autistlike joontega lapsed rühmaõpetajate hinnangul kõige meelsamini. Vastajatel oli võimalik valida mitu sobivat vastusevarianti ning lisada täiendav vastus valiku „Muu“ alla. Vastusevariandi „Muu“ all esitatud vastused on tabelis esitatud muutmata kujul. Vastustest ilmnnes, et autistlike joontega laste eelistatud tegevused on vaba- ning individuaalmängud. Tulemused on esitatud tabelis 3.

Tabel 3. Rühmaõpetajate hinnangud autistlike joontega laste eelistatud õuetegevustele (n = 67)

Õuetegevuse vorm	Valijate arv n
Vaba mäng	41
Juhendatud mäng	8
Väikese grupi tegevus	18
Individuaalne tegevus	41
Ei osale aktiivselt üheski tegevuses	8
„Muu” - Tegutseb omaette, jälgib teiste laste mängu või jookseb teiste lastega kaasa, aga nende mängus otseselt ei osale.	1
„Muu” - Üks kiikus kogu aja, teine vedas liiva/lume/pori sisse radasid.	1
„Muu” - Kõik need variandid võivad olla, lihtsalt leida lapse tugevaid külgi, huvisid	1

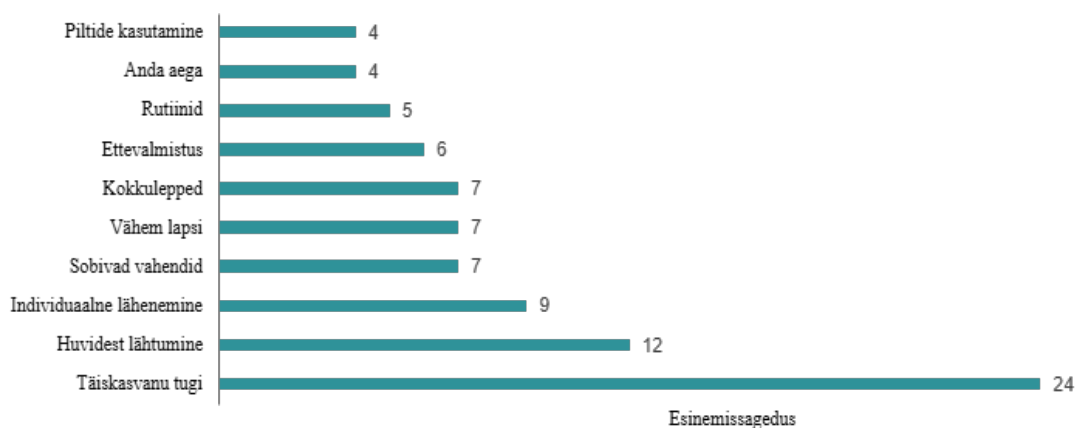
Järgmisena uuriti, millistes valdkondades vajavad autistlike joontega lapsed rühmaõpetajate hinnangul õuetegevustes lisatuge. Vastajatel oli võimalik valida mitu vastusevarianti ning lisada täpsustus variandi „Muu“ alla. Tabelis 4 on esitatud lisatõe vajaduse valdkonnad. Vastustest ilmnnes, et lisatuge vajatakse eelkõige kokkulepetest kinnipidamisel, kaaslastega suhtlemisel ning uute olukordade või tegevustega kohanemisel. Kaks „Muu“ vastust liideti olemasolevate kategooriatega ning üks jäi tabelisse eraldi vastusena.

Tabel 4. Valdkonnad, milles autistlike joontega lapsed vajavad lisatuge rühmaõpetajate hinnangul (n = 67)

Valdkond	Valijate arv n
Sensorsete stiimulitega toimetulek (nt asutuse ümbruse helid, ere valgus, käte määrdumine jm)	36
Suhtlemine kaaslastega õuetegevuste ajal	53
Kokkulepetest kinnipidamine (nt kindlal alal püsimine, tuppamine, kinnaste kandmine külmal perioodil)	54
Ohutuse tajumine (nt ei jookse kiigu ette)	46
Uute olukordade või tegevustega kohanemine	52
„Muu” - Kättemaksuga, kui nt keegi lööb peab koheselt sekkuma.	1

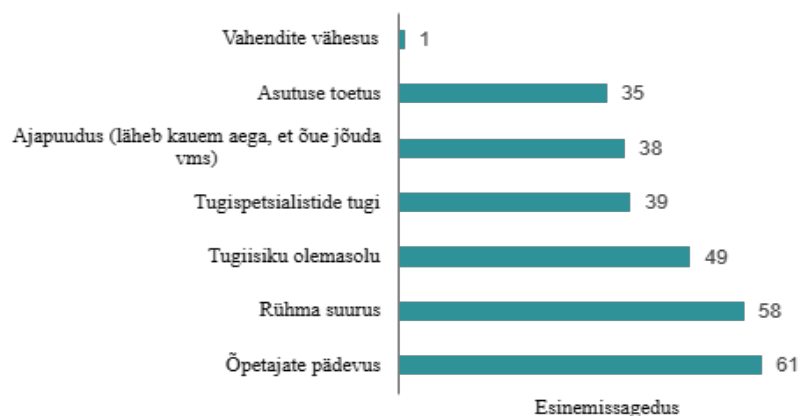
Õuetegevustesse kaasamist soodustavate tegurite väljaselgitamiseks esitati vastajatele avatud küsimus. Vastuste sisuanalüüsi tulemusena eristus kümme kategooriat ning positiivse mõjuga tegureid nimetati kokku 85 korral. Vastused koondati sisuliste sarnasuste alusel kategooriatesse, mis on esitatud joonisel 5. Kategooria „täiskasvanu tugi“ alla koondati vastused, milles kirjeldati täiskasvanu abi, suunamist ja lapse kõrval olemist. „Lapse huvidest lähtumise“ alla liigitati lapse eelistuste või motiveerivate tegevustega arvestamist rõhutavad vastused ning „individuaalne lähenemine“ jäeti eraldi kategooriaks siis, kui vastuses rõhutati lapse eripäradega arvestamist.

Joonis 5. Rühmaõpetajate hinnangul õuetegevustesse kaasamist soodustavad tegurid (n = 67)

Joonisel 6 on esitatud tegurid, mis rühmaõpetajate hinnangul mõjutavad õuetegevuste mitmekesisuse rakendamist autistlike joontega laste puhul. Vastused koguti valikvastustega küsimuse kaudu, kus vastajatel oli võimalik valida mitu vastusevarianti ning lisada täpsustus varianti „Muu“ alla. „Muu“ vastused kodeeriti nende sisu põhjal ning nende alusel lisandus kategooria „vahendite vähesus“. Kokku eristus seitse kategooriat.

Joonis 6. Õuetegevuste mitmekesisuse rakendamist mõjutavad tegurid (n = 67)

Ühe vastaja avatud vastus illustreeris rühma suuruse, tugipersonali puuduse ja õpetaja koormusega seotud tegureid:

„Kõige suurem mure on see, et lapsi on rühmas liiga palju. Erivajadusega lapse arvestamine mitme lapse kohana ei kehti reaalsuses alati ning ka väiksem rühm ei pruugi oluliselt olukorda leevendada. Väga raske on autistliku lapsega toime tulla, kui samal ajal vajavad tähelepanu üle 20 lapse. Olen ka ise sellistes olukordades kogenud suurt emotsionaalset koormust. Samuti on tugiisiku leidmine keeruline ning ka tema olemasolu ei pruugi alati tagada piisavat tuge.“ (Õ41)

3. Autistlike joontega laste õuetegevustesse kaasamiseks vajalik tugi ja tingimused

Kolmandale uurimisküsimusele saadi vastus küsimustiku küsimuste 15–19 abil (lisa 1). Selles osas uuriti rühmaõpetajate hinnanguid enda teadmiste ja oskustele, täiendava toe vajadusele ning koolituste ja materjalide vajalikkusele autistlike joontega laste õuetegevustesse kaasamisel. Ühe küsimusena paluti õpetajatel hinnata, kas neil on piisavalt teadmisi ja oskusi autistlike joontega lapse toetamiseks õuetegevustes. Vastuseid anti viiepallisel skaalal, kus madalam väärtus viitas teadmiste ja oskuste vähesusele ning kõrgem väärtus nende piisavusele. Vastused on esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Rühmaõpetajate hinnang enda teadmiste ja oskustele autistlike joontega lapse toetamisel õuetegevustes (n = 67)

Hinnang (1-5)	Vastajate arv (n)	Osakaal (%)
1 – Ei ole	2	3%
2 – Pigem mitte	7	10,4%
3 – Nii ja naa	33	49,3%
4 – Piisavalt	22	32,8%
5 – Palju	3	4,5%

Järgmise küsimusega uuriti, millist täiendavat tuge vajavad rühmaõpetajad autistlike joontega lapse toetamiseks õuetegevustes. Vastajatel oli võimalik valida mitu sobivat vastusevarianti ning lisada täpsustus variandi „Muu“ alla. Tabelis 6 on esitatud rühmaõpetajate hinnangud täiendava toe vajaduse kohta. Kõige sagedamini nimetati koolitusi ja rohkema personali vajadust. Vastusevariandi „Muu“ all toodi esile sensoorsete vahendite vajadust õuekeskkonnas, meeskonnatöö olulisust ning lapsevanemate rolli lapse toetamisel.

Tabel 6. Rühmaõpetajate täiendava toe vajadus autistlike joontega lapse toetamisel õuetegevustes (n = 67)

Vastusevariandid	Valijate arv
Koolitused	44
Õppematerjalid	40
Rohkem personali	44
Rohkem tuge asutuse poolt	26
Ei vaja üldse abi	1
„Muu“ - Mitmekesisemaid valikuid lapse liikumise toetamiseks, sensorseid vahendeid õue.	1
„Muu“ - Meeskond peab olema ühte hoidev	1
„Muu“ - Et lapsevanem saaks aru, et tema laps on eripärane ja ei sobi suurde kollektiivi, Otsiks abi, tuge	1

Arutelu

Käesoleva uurimuse eesmärk oli kaardistada rühmaõpetajate kogemusi autistlike joontega laste kaasamisel lasteaia õuetegevustesse ning kirjeldada õueminekut, tuppale tulekut ja õuetegevustes osalemist mõjutavaid tegureid, kasutatavaid toimetulekustrateegiaid ja õpetajate toetusvajadust. Uurimistulemused näitasid, et autistlike joontega laste toetamine õuekeskkonnas ei sõltu ainult lapse individuaalsetest eripäradest, vaid ka õpetaja tegevusest, rühma korraldusest, keskkonna sobivusest ja olemasolevatest tugivõimalustest. Seetõttu tuleb õuetegevustesse kaasamist vaadelda laiemalt kui üksnes lapse osalemist konkreetses tegevuses, sest lapse toimetulekut mõjutavad ka üleminekud, rühma suurus, täiskasvanu tugi, tegevuste etteaimatavus ja õpetaja teadmised.

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada saada, millised tegurid soodustavad või takistavad rühmaõpetajate kogemuste põhjal autistlike joontega laste õueminekut ja tuppale tuleku protsessi. Tulemuste põhjal selgus, et õueminek ja tuppale tulek võivad autistlike joontega lapse jaoks olla keerulised, sest need eeldavad tegevuse lõpetamist, uue olukorraga kohanemist ja erinevate sensorsete stiimulitega toimetulekut. Õpetajate vastustes ilmnis, et õueminekut raskendasid eelkõige riitumine, ootamine, teiste laste lähedus, müra ja ümberlülitumine. Tuppale tulekut raskendasid aga poolelioleva tegevuse lõpetamine, lapse meeoleolu ja soov õues edasi olla. Need tulemused on kooskõlas varasemate käsitlustega, mille järgi võivad autistlikel lastel esineda raskused sensoorses tajus, suhtlemises, muutustega kohanemisel ja eneseregulatsioonis (Bibi & Sahar, 2025; Intriago et al., 2021). Riitumisega

seotud raskused seostuvad ka varasema kirjandusega, mille kohaselt võib konkreetne sensoorne kogemus, näiteks riietuse tekstuur, mõjutada autistliku lapse emotsionaalset regulatsiooni ja valmisolekut tegevuste vahel liikuda (Kyriacou et al., 2023). Tulemused näitasid samas, et õueminekut ja tuppale tulekut võivad toetada etteteatamine, piisav aeg, kindel päevakava ning visuaalsete abivahendite kasutamine. See on kooskõlas käsitlustega, mille järgi aitavad visuaalsed ja struktureeritud materjalid lapsel paremini mõista tegevuste järjestust ning vähendada ülekoormust (Liang et al., 2024; Zapparrata et al., 2023). Seega võib õuemineku ja tuppale tuleku toetamisel olla oluline mitte ainult lapsele juhiste andmine, vaid kogu ülemineku olukorra teadlik korraldamine. Tulemuste põhjal võib järeldada, et riietumine, ootamine ja tegevuse lõpetamine vajavad õpetajalt eraldi läbimõeldud tuge, sest just need olukorrad võivad muuta muidu tavapärase päevakava osa autistlike joontega lapse jaoks koormavaks.

Teise uurimisküsimusega sooviti teada saada, millised tegurid rühmaõpetajate hinnangul soodustavad ja millised takistavad autistlike joontega laste kaasamist õuetegevustesse. Tulemuste põhjal ilmnis, et kaasamist mõjutavad nii õuekeskkonna omadused, lapse individuaalsed eripärad kui ka õpetaja teadlik tegevus. Õpetajate hinnangul osalevad autistlike joontega lapsed sagedamini vabas mängus ja individuaalsetes tegevustes, samas kui ühistegevustes osalemine ja uute tegevuste proovimine võib olla keerulisem. See seostub varasemate käsitlustega, mille järgi võivad autistlikud lapsed eelistada üksinda tegutsemist ning nende mängus võib esineda paralleelmängu (Yuan et al., 2024). Samas ei tähenda omaette või paralleelne tegutsemine tingimata kaasamisest kõrvale jäämist, vaid võib olla lapsele sobivam osalemisviis kus tegevus vastab tema huvidele ja vajadustele. Seetõttu võiks autistlike joontega laste kaasamist õuetegevustes hinnata mitte ainult selle järgi, kas laps osaleb aktiivselt ühises mängus, vaid ka selle järgi, kas tal on võimalus osaleda tegevuses talle sobival ja turvalisel viisil. Tulemused näitasid, et kaasamist soodustasid lapse huvidest lähtumine, tuttavad tegevused, individuaalne lähenemine, täiskasvanu tugi ja tegevuste etteaimatavus. Need tulemused on kooskõlas teooriaosaga, kus rõhutati, et struktuur, visuaalne tugi ja tegevuste samm-sammuline selgitamine aitavad autistlikul lapsel tegevuse kulgu paremini mõista ning vähendada ebakindlust (Liang et al., 2024; Silveira-Zaldivara et al., 2021). Samas kinnitavad tulemused ka seda, et õuekeskkonna vähem struktureeritud ja paindlik iseloom võib autistlike joontega lapsele olla keeruline, kui tegevuste kulg ei ole lapse jaoks piisavalt etteaimatav (Caymaz & Eren, 2025; Zwilling & Levy, 2022).

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti teada saada, millist tuge ja milliseid tingimusi peavad rühmaõpetajad oluliseks autistlike joontega laste kaasamiseks õuetegevustesse.

Tulemustest nähtub, et autistlike joontega lapse toetamine ei sõltu ainult õpetaja valmisolekust, vaid ka lasteaia üldistest tingimustest. Vastuste põhjal mõjutavad lapse kaasamist personali hulk, rühma suurus, täiskasvanu toe olemasolu, õpetaja teadmised ning võimalus saada tuge spetsialistidelt. Küsitluse vastustest joonistus välja, et lasteaedades võib personali olla vähe, mistõttu jääb lapse igapäevane toetamine sageli ainult rühmaõpetaja kanda. Kui ressursse napib, on õpetajal keerulisem lapse individuaalsete vajadustega arvestada ning õuetegevusi teadlikult kohandada. Oluline on tagada ka koostöövõimalused asutuseväliste spetsialistidega, kuid nende teenustele pääsemine võib olla raskendatud pikkade järjekordade tõttu (Anaby et al., 2020; Schults, 2024). Seega eeldab autistlike joontega laste kaasamine ka asutusepoolset ja süsteemset tuge.

Tulemustest ei joonistunud ühegi vastuse puhul esmase olulisusega välja visuaalseid abivahendeid, kuigi teoorias peetakse neid autistlike laste toetamisel oluliseks (Liang et al., 2024; Zapparrata et al., 2023). See võib viidata sellele, et visuaalseid vahendeid ei kasutata õuetegevustes veel piisavalt teadlikult või ei osata neid väheste teadmiste ja kogemuste tõttu järjepidevalt rakendada. Samuti võib see viidata sellele, et õpetajad tajuvad küll vajadust struktuuri, etteteatamise ja kindla päevakava järele, kuid ei pruugi neid alati seostada konkreetsete visuaalsete abivahendite kasutamise ja õuekeskkonnas. Nagu Zwilling jt (2022) on välja toonud, võivad autistlike joontega laste osalemist õuetegevustes raskendada sensoorne ülekoormus, üleminekud ning õuekeskkonna vähene struktureeritus, mistõttu võib visuaalsete materjalide kasutamine toetada tegevuste paremat etteaimatavust. Sellest lähtuvalt võiksid õpetajatele suunatud koolitused sisaldada mitte ainult üldist infot autismispektri eripärade kohta, vaid ka praktilisi näiteid, kuidas kasutada visuaalseid abivahendeid õueminetel, tuppä tulekul ja õuetegevuste ajal.

Samuti tõid õpetajad välja vajaduse täiendada oma teadmisi ja oskusi autistlike joontega laste toetamisel, mis viitab sellele, et täienduskoolitused on eriti olulised just erivajadustega lastega töötavatele rühmaõpetajatele (Häidkind et al., 2022). Samas ei pruugi täienduskoolitustel osalemine sõltuda üksnes õpetajate huvist või vajadusest. Varasemad uuringud on näidanud, et õpetajate professionaalset arengut võivad takistada koolituste ebaühtlane kvaliteet, sobimatu korraldus ning rahalised piirangud (Eroğlu & Kaya, 2021). Seetõttu ei pruugi õpetajate vähene koolitus tuleneda üksnes huvi või vajaduse puudumisest, vaid ka koolituste kättesaadavuse ja rahastamisega seotud piirangutest. Lisaks on oluline mõelda ka sellele, kuidas tagada rühmaõpetajatele kvaliteetsed ja praktilised koolitusvõimalused.

Kokkuvõttes selgus uurimusest, et autistlike joontega laste toetamine õuetegevustes ja üleminekutes eeldab mitme teguriga arvestamist (Xing & Wu, 2025). Oluline on mõista iga lapse individuaalseid eripärasid, kohandada keskkonda vastavalt lapse vajadustele ning pakkuda tegevustes osalemiseks erinevaid võimalusi. Tulemused viitavad sellele, et õpetaja roll on väga oluline, kuid õpetaja võimalused sõltuvad ka lasteaia ressurssidest, personali olemasolust, koostööst spetsialistidega ning koolitusvõimalustest. Seetõttu vajab autistlike joontega laste kaasamine õuetegevustesse nii õpetaja teadlikku tegevust kui ka laiemat asutusepoolset tuge. Õuekeskkonna kaasavamaks muutmine ei tähenda ainult üksikute tegevuste kohandamist, vaid ka üleminekute, päevakava, täiskasvanu toe ja lapse osalemisviiside teadlikku läbimõttlemist.

Uurimuse tugevuseks võib pidada seda, et andmeid koguti rühmaõpetajatelt, kellel on olnud vahetu kogemus autistlike joontega laste toetamisel lasteaia õuetegevustes. Seetõttu annavad tulemused praktilise ülevaate olukordadest, millega õpetajad igapäevatoos kokku puutuvad, ning toovad esile nii lapse osalemist mõjutavad tegurid kui ka õpetajate enda toetusvajaduse. Samuti võimaldasid avatud vastused tuua välja kogemusi ja tähelepanekuid, mis ei oleks ainult valikvastustega küsimuste kaudu esile tulnud.

Töös esines mitmeid piiranguid. Üheks olulisemaks piiranguks võib pidada valimi kujunemist. Kuna tegemist oli e-posti teel edastatud küsimustikega, on eeldatav, et vastajate seas olid pigem need, kes olid motiveeritud ja teemast huvitatud. See aga ei anna ülevaadet nende õpetajate kohta, kes ei saanud või ei soovinud vastata. Seetõttu tuleb saadud tulemustesse suhtuda neutraalselt ning üldistada neid ainult küsimustikule vastanud rühmaõpetajatele. Samuti tuleb arvestada, et uuringus kasutati eesmärgipärast valimit, mistõttu ei saa tulemuste põhjal teha üldistusi kõigi Eesti rühmaõpetajate kohta.

Teiseks piiranguks võib pidada andmete kogumise viisi, kuna küsimustik põhines õpetajate enesehinnangulistel vastustel. Lisaks ei kontrollitud uuringus, kas õpetajate kirjeldatud autistlike joontega lastel oli ametlik autismispektrihäire diagnoos. Seetõttu tuleb tulemusi käsitleda rühmaõpetajate kogemuste ja hinnangutena, mitte diagnoosipõhiste järeldustena. Samuti ei ole võimalik kindlalt väita, kuivõrd esitatud vastused peegeldavad õpetajate tegelikke igapäevaseid praktikaid, sest need lähtuvad vastajate isiklikest kogemustest ja hinnangutest. Osa kasutatavatest meetoditest võis vastajatel jääda välja toomata, näiteks ei meenunud neile küsimustiku täitmise hetkel kõik asjakohased tegurid või võisid autorid mõningaid vastuseid tõlgendada erinevalt. Lisaks tuleb arvestada, et tegemist oli autorite esmase uurimistöö läbiviimise kogemusega, mis võis mõjutada nii küsimustiku

koostamist kui ka andmete analüüsi. Võimalik, et mõningaid aspekte oleks saanud täpsemalt sõnastada või süvitsi uurida.

Töö tulemusi saab kasutada õpetajate koolitusvajaduste kaardistamisel ning lasteaedades õuetegevuste ja üleminekute teadlikumal kavandamisel. Uurimuse tulemused võivad olla kasulikud rühmaõpetajatele, kellel on rühmas autistlike joontega laps, aidates paremini mõista autismi olemust ning sellest tulenevaid eripärasid õuekeskkonnas. Lisaks annavad tulemused praktilise ülevaate sellest, millised tegurid võivad rühmaõpetajate hinnangul toetada või raskendada õuemeinekut, tuppä tulekut ja õuetegevustes osalemist. Edaspidi võiks põhjalikumalt uurida, milliseid koolitusi rühmaõpetajad on juba läbinud ning kui ulatuslik on olnud nende varasem ettevalmistus autistlike laste toetamisel. Tulevastes uuringutes võiks kasutada ka mitmekesisemaid andmekogumismeetodeid, näiteks kombineerida küsimustikke intervjuude või vaatlusega, et saada terviklikum ülevaade õpetajate tegelikest praktikatest. Samuti oleks oluline kaasata suurem ja mitmekesisem valim, et paremini mõista rühmaõpetajate vajadusi autistlike joontega laste toetamisel ning suurendada tulemuste üldistatavust.

Tänu sõnad

Autorid tänavad oma juhendajaid Kristina Kutsarit ja Aigi Kikkast, kelle nõuanded ja toetus olid suureks abiks bakalaureusetöö valmimisel. Täname kõiki lasteaia juhte, kes olid valmis edastama küsitluse oma asutuse rühmaõpetajatele. Soovime tänada rühmaõpetajaid, kes leidsid aja, et vastata meie küsitlusele. Samuti täname oma lähedasi toe ja mõistmise eest lõputöö valmimise perioodil.

Autorsuse kinnitus

Autorid panustasid lõputöö valmimisse võrdselt. Mõlemad autorid osalesid teoreetilise kirjanduse otsimisel ja läbitöötamisel, küsimustiku koostamisel, küsimustiku levitamisel, andmete korrastamisel, kodeerimisel ja tulemuste analüüsimisel. Samuti osalesid mõlemad autorid tulemuste, arutelu ja lõputöö tervikteksti koostamisel ning parandamisel.

Kinnitame, et oleme koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Älis Maran, Kaia-Marii Varik

/allkirjastatud digitaalselt/

11.05.2026

Kasutatud kirjandus

- Alme, H., & Reime, M. A. (2021). Nature kindergartens: a space for children's participation. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 24, 113-131. <https://doi.org/10.1007/s42322-021-00081-y>
- Anaby, D. R., Ianni, L., Héguy, L., & Camden, C. (2020). Actual and ideal roles of school staff to support students with special needs: Current needs and strategies for improvement. *Support for Learning*, 35, 326–345. <https://doi.org/10.1111/1467-9604.12313>
- Aus, K., Kaudne, L., Kivirand, T., Leijen, Ä., Nelis, P., Pastarus, K., Pedaste, M., Poom-Valickis, K., Silm, G., Šuman, C., & Urm, A. (2022). *Kaasava hariduse tähenduslik ja tõhus rakendamine*. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/2f48c2d1-3aac-4f72-b83c-25a83339cb90/content>
- Bibi, S., & Sahar, N. U. (2025). *Transition related sensory issues among adolescents with autism spectrum disorders: Mental health expert's perspective*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17579683>
- Brügge, B., Glantz, M., & Sandell, K. (2008). *Õuesõpe*. Ilo
- Brymer, E., Crabtree, J., & King, R. (2021). Exploring perceptions of how nature recreation benefits mental wellbeing: a qualitative enquiry. *Annals of leisure research*, 24(3), 394-413. <https://doi.org/10.1080/11745398.2020.1778494>
- Caymaz, G. F. Y., & Eren, M. (2025). *Autism-friendly built environment design criteria for children*. In V. Baskaran, S. Renuka, & R. Velkennedy (Eds.), *EcoTech urbanism* (pp. 179–193). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-83833-0_12
- Dahlgren, L. O., Sjölander, S., Strid J. P. & Szczepanski, A. (2009). *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas - lähiümbrusest saab õpiõu*. TLÜ Kirjastus.
- Dargue, N., Adams, D., & Simpson, K. (2022). Can Characteristics of the Physical Environment Impact Engagement in Learning Activities in Children with Autism? A Systematic Review. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, 9, 145-159. <https://doi.org/10.1007/s40489-021-00248-9>

- Eroğlu, M., & Kaya, V. D. (2021). Professional development barriers of teachers: a qualitative research. *International Journal of Curriculum and Instruction*, 13(2), 1896-1922.
- Finnigan, K. A. (2024). Sensory Responsive Environments: A Qualitative Study on Perceived Relationships between Outdoor Built Environments and Sensory Sensitivities. *Land*, 13(5), 636.
<https://doi.org/10.3390/land13050636>
- Fjørtoft, I. (2001). The natural environment as a playground for children: the impact of outdoor play activities in pre-primary school children. *Early Childhood Education Journal*, 29(2), 111–117.
<https://doi.org/10.1023/A:1012576913074>
- Gowen, E., Earley, L., Waheed, A., & Poliakoff, E. (2023). From “one big clumsy mess” to “a fundamental part of my character.” Autistic adults’ experiences of motor coordination. *PLoS ONE*, 18(6).
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0286753>
- Holmes, R. M., & Procaccino, J. K. (2009). Preschool children’s outdoor play area preferences. *Early Child Development and Care*, 179(8), 1103–1112.
- Häidkind, P., Šuman, C., & Vint, K. (2022). Special educational training and counselling for teachers in an inclusive kindergarten group: An action research. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 10(1), 7–32.
<https://doi.org/10.12697/eha.2022.10.1.02>
- Intriago, K. E. C., Rodríguez, L. M. A., & Cevallos, L. A. T. (2021). Specific Learning Difficulty: Autism, Dyscalculia, Dyslexia and Dysgraphia. *International Research Journal of Engineering, IT & Scientific Research*, 7(3), 97-106. <https://doi.org/10.21744/irjeis.v7n3.1539>
- Kaplan, R., & Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1007/s42322-022-00096-z>
- Kinnaer, M., Baumers, S., & Heylighen, A. (2016). Autism-friendly architecture from the outside in and the inside out: An explorative study based on autobiographies of autistic people. *Journal of Housing and the Built Environment*, 31(2), 179–195. <https://doi.org/10.1007/s10901-015-9451-8>

Kutseregister. (2025). *Õpetaja, tase 6 kutsestandard*.

<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11466908>

Kyriacou, C., Forrester-Jones, R., & Triantafyllopoulou, P. (2023). Clothes, experiences and autism: Is wearing the right fabric important? *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 53, 1495–1508.

<https://doi.org/10.1007/s10803-021-05140-3>

Lastehoiu ja lasteaia õpi- ja kasvukeskkonna nõuded, § 17 (1), kehtiv alates 1.09.2025 (Eesti). Riigi Teataja.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/128062025006>

Liang, Z., Lee, D., Zuo, J., & Liang, S. (2024). The use of visual schedules to increase academic-related on-task behaviors of individuals with autism: a literature review. *International Journal of Developmental Disabilities*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/20473869.2024.2402124>

Markvart, K. (2018). *Lasteaegade tava-, sobitus- ja tasandusrühmade kasvukeskkonna kohandamine autismiga lapsele* [magistritöö, Tartu Ülikool]. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/2ec5e400-e812-4390-85cc-35bc852f13b7/content>

Maser, M., & Varava, L. (2003). Terviseedendus lasteaias. H. Tälli, & M. Maser (Toim), *Tervise Arengu Instituut* (p. 63). Tartu: Trükikoda Tartumaa.

Moll, A., Collado, S., Staats, H., & Corraliza, o. A. (2022). Restorative effects of exposure to nature on children and adolescents: A systematic review. *Journal of Environmental Psychology*, 84. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101884>

Neuvonen, K. A., Launonen, K., Smith, M. M., Stadskleiv, K., & von Tetzchner, S. (2022). *Strategies in conveying information about unshared events using aided communication*. *Child Language Teaching and Therapy*, 38(1), 78–94. <https://doi.org/10.1177/02656590211050865>

Oliveira, K. S. C., Fontes, D. E., Longo, E., Leite, H. R., & Camargos, A. C. R. (2021). Motor Skills are Associated with Participation of Children with Autism Spectrum Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 53, 1403-1412. <https://doi.org/10.1007/s10803-021-05318-9>

Postak, J. (2015). *Lasteaia tava- ja sobitusrühmade kogemused autismiga lapse õpetamise kohta* [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool].

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/abdc8fd0-d3e5-461f-872e-ecadab4dda37/content>

Schults, A. (2024). Erivajadustega õppija ja toetav õpikeskkond. P. Häidkind, & P. Soodla (toim), *Erivajadustega õppijad Eesti haridussüsteemis: märkamine, hindamine ja õpetamine* (lk 63-66). TÜ Kirjastus.

Silveira-Zaldivara, T., Özerk, G., & Özerk, K. (2021). Developing Social Skills and Social Competence in Children with Autism. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 13(3), 341-363.

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/88813/2/SOCIAL%2BSKILLS%2BAND%2BCHILDREN%2BWITH%2BASD.pdf>

Zapparrata, N.M., Brooks, P.J. & Ober, T.M. Slower Processing Speed in Autism Spectrum Disorder: A Meta-analytic Investigation of Time-Based Tasks. *J Autism Dev Disord* 53, 4618–4640 (2023).

<https://doi.org/10.1007/s10803-022-05736-3>

Zeidan, J., Fombonne, E., Scorch, J., Ibrahim, A., Durkin, M. S., Saxena, S., Yusuf, A., Shih, A., & Elsabbagh, M. (2022). Global prevalence of autism: A systematic review update. *Autism Research*, 15(5), 778–790.

<https://doi.org/10.1002/aur.2696>

Zwilling, M., & Levy, B. R. (2022). How well environmental design is and can be suited to people with autism spectrum disorder (ASD): A natural language processing analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(9), 5037.

<https://doi.org/10.3390/ijerph19095037>

Udso, K., & Paavo, M. (2025). *Visuaalne abimaterjal laste iseseisvuse toetamisel lasteaias õuealal* (bakalaureusetöö). Tartu Ülikooli Narva kolledž. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/4713c084-55aa-401c-bcf5-79c56a47183f/content>

Uherek-Bradecka, B. (2020). Classroom Design for Children with an Autism Spectrum. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 960. doi:10.1088/1757-899X/960/2/022100

World Health Organization. (2014, märts 21). *Comprehensive and coordinated efforts for the management of autism spectrum disorders: Report by the Secretariat*. World Health Organization.

https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA67/A67_17-en.pdf

World Health Organization. (2022). *6A02 Autism spectrum disorder*. ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics. <https://icd.who.int/browse/2025-01/mms/en#437815624>

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes.

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf

Xing, Y., & Wu, X. (2025). Effects of motor skills and physical activity interventions on motor development in children with autism spectrum disorder: A systematic review. *Healthcare*, 13(5), 489. <https://doi.org/10.3390/healthcare13050489>

Yates, K., & Couteur, A. L. (2016). Diagnosing autism/autism spectrum disorders. *The Lancet Psychiatry*, 26(12), 1234-1245. <https://doi.org/10.1016/j.paed.2016.08.004>

Yuan, C., Wang, L., Long, M., & Zheng, S. (2024). Promoting reciprocity during pretend play in children with autism. *Journal of Behavioral Education*, 34(1), 45-60. <https://doi.org/10.1007/s10864-024-09553-9>

Lisad

Lisa 1. Küsitlus

Rühmaõpetajate kogemused ja hinnangud autistlike joontega laste kaasamise kohta õuetegevustes.

Tere

Oleme Tartu Ülikooli haridusteaduste valdkonna koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala III kursuse tudengid Kaia-Marii Varik ja Älis Maran. Viime läbi uurimistööd, mille eesmärk on kaardistada rühmaõpetajate kogemusi ja hinnanguid autistlike joontega laste kaasamise kohta õuetegevustesse, et paremini mõista kaasamist toetavaid ja takistavaid tegureid.

Küsimustikust ootame osa võtma rühmaõpetajaid, kes töötavad või varasemalt on töötanud lasteaias ning omavad kogemust autistlike joontega lapsega.

Küsimustik koosneb peamiselt valikvastustega küsimustest. Iga küsimuse juures on soovi korral võimalik vastust täiendada lahtris „Muu“. Küsitlus on anonüümne ning täitmine võtab aega kuni 10 minutit. Kõiki kogutud andmeid kasutatakse üksnes bakalaureusetöö koostamisel ning vastajaid ei ole võimalik tuvastada.

Teie osalemine on väga oluline ning aitab kaasa teadmiste ja praktikate arendamisele kaasava hariduse valdkonnas.

Täname Teid aja ja panuse eest!

Kaia-Marii Varik

Älis Maran

1. Olete ametilt rühmaõpetaja.
 - Jah
 - Ei
2. Kas Teil on olnud või on praegu rühmas autistlike joontega laps?
 - Jah

- Ei

Taustinfo

3. Kui kaua olete töötanud lasteaias?

- alla 1 aasta
- 1-5 aastat
- 6-10 aastat
- 11-20 aastat
- 20+ aastat

4. Kui pikk on Teie kogemus autistlike joontega lapsega tegelemisel?

- < 1 aasta
- 1-5 aastat
- 6-10 aastat
- 10+ aastat

Õpetaja kogemused autistlike joontega lastega õuetegevustes

5. Kuidas kirjeldaksite õuemineku protsessi autistlike joontega lapse puhul?

- Väga keeruline
- Pigem keeruline
- Nii ja naa
- Pigem sujub
- Sujub väga hästi
- Muu:

6. Millised tegurid mõjutavad Teie hinnangul õuemineku protsessi sujuvust või keerukust?

7. Kuidas kirjeldaksite tuppa tuleku protsessi autistlike joontega lapse puhul?

- Väga keeruline
- Pigem keeruline
- Nii ja naa
- Pigem sujub

- Sujub väga hästi
 - Muu:
8. Millised tegurid mõjutavad Teie hinnangul tупpa tuleku protsessi sujuvust või keerukust?
9. Millistes õuetegevuste vormides osaleb autistlike joontega laps Teie kogemusel meelsamini?
- Vaba mäng
 - Juhendatud mäng
 - Väikese grupi tegevus
 - Individuaalne tegevus
 - Ei osale aktiivselt üheski tegevuses
 - Muu:
10. Palun märkige, mil määral Te nõustute järgmiste väidetega, lähtudes oma kogemustest autistlike joontega laste õuetegevustes. 1- Ei nõustu üldse, 2- Pigem ei nõustu, 3- Nõustun teatud määral, 4- Pigem nõustun, 5- Nõustun täielikult.
- Autistlik laps tuleb õuetegevustega üldiselt hästi toime.
 - Autistlike joontega laps osaleb õuetegevustes koos teiste lastega (nt mängib teadlikult koos liivakastis).
 - Autistlike joontega laps proovib õuetegevustes uusi tegevusi.
 - Autistlike joontega lapsel on keeruline leida sobivaid õuetegevusi, kui tavapärane tegevus (nt kiikumine) on hõivatud.
11. Milliseid tegevusi autistlike joontega laps õues kõige sagedamini teeb? *(Palun loetlege, millega laps tavaliselt tegeleb, ilma sekkumiseta)*
12. Millistes valdkondades vajab autistlike joontega laps õuetegevustes Teie kogemuse põhjal kõige sagedamini lisatuge? *(Märkige kõik sobivad)*
- Sensorsete stiimulitega toimetulek (nt asutuse ümbruse helid, ere valgus, käte määrdumine jm)
 - Suhtlemine kaaslastega õuetegevuste ajal

- Kokkulepetest kinnipidamine (nt kindlal alal püsimine, tuppa minemine, kinnaste kandmine külmal perioodil)
- Ohutuse tajumine (nt ei jookse kiigu ette)
- Uute olukordade või tegevustega kohanemine
- Muu:

13. Millised tegurid mõjutavad Teie hinnangul sobivate õuetegevuste leidmist autistlike joontega lapsele? (*Märkige kõik sobivad*)

- Lapse individuaalsed eelistused ja eripärad (nt soov õues viibida)
- Laste arv õuealal
- Õuetegevuste vahendite kättesaadavus (nt lapsele meeldivad tegevused, sensoorsed tegevused)
- Õpetaja teadmised ja ideed lapse toetamiseks õuetegevustes
- Tugispetsialistide toe kättesaadavus
- Ajaressursi olemasolu lapse individuaalseks toetamiseks
- Muu:

14. Mis aitab autistlike joontega lapsel õuetegevustes paremini toime tulla? (*Märkige kõik sobivad*)

- Täiskasvanu tugi
- Selged kokkulepped (näiteks visuaalsed juhised)
- Võimalus olla omaette
- Vähe(m) lapsi õuealal (või rühmas)
- Ettevalmistus (visuaalne, verbaalne), mis õues ootab
- Muu:

Õpetaja hinnang ja toetusvajadused

15. Millised tegurid on kõige enam soodustanud autistlike joontega laste kaasamist õuetegevustesse?

16. Millised tegurid mõjutavad Teie hinnangul õuetegevuste mitmekesisuse rakendamist autistlike joontega laste kaasamisel? (*Märkige kõik sobivad*)

Autistlike joontega laste kaasamine õuetegevustesse

- Rühma suurus
- Õpetaja pädevus
- Tugispetsialistide tugi
- Tugiisiku olemasolu
- Asutuse toetus
- Ajapuudus (läheb kauem aega, et õue jõuda vms)
- Muu:

17. Kas tunnete, et Teil on piisavalt teadmisi/oskusi autistlike joontega lapse toetamiseks õuetegevustes? 1- Ei ole piisavalt ja 5- Jah, on piisavalt

18. Millist tuge vajate autistlike joontega lapse toetamiseks õuetegevustes? (*Märkige kõik sobivad*)

- Koolitused
- Õppematerjalid
- Rohkem personali
- Rohkem tuge asutuse poolt
- Ei vaja üldse abi
- Muu:

19. Kas sooviksite lisada veel mõne kogemuse või tähelepaneku seoses autistliku lapse osalemisega õuetegevustes?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Älis Maran ja Kaia-Marii Varik

1. Anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Rühmaõpetajate kogemused autistlike joontega laste kaasamisel lasteaia õuetegevustesse mille juhendaja on *Kristina Kutsar ja Aigi Kikkas* reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, alates **11.05.2026** kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Älis Maran ja Kaia-Marii Varik
11.05.2026